

Myndighetsnätverket

GIFT MOT SIN VILJA

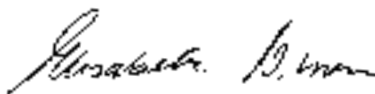
En skrift om myndigheternas arbete
mot hedersrelaterat våld och förtryck

Förord

I Sverige är det ett brott att tvinga någon att gifta sig mot sin vilja. Ändå finns det unga människor i vårt samhälle som är oroliga för att inte själva få välja äktenskapspartner, eller få välja ifall de ska gifta sig. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF) kartläggning¹ från 2015 av ungas sexuella och reproduktiva rättigheter visar att nio procent upplever att de inte får vara ihop med den de vill och elva procent att de inte får gifta sig med den de vill². MUCFs (dåvarande Ungdomsstyrelsen) kartläggning³ från 2009 visade att ca fem procent i åldersgruppen 16-25, 6,6 procent av kvinnorna och 3,8 procent av männen hade begränsningar i sitt val av livspartner⁴. Detta motsvarade cirka 70 000 personer i den åldersgruppen i Sverige som upplevde att föräldrar, religion eller kultur satte gränser för dem i valet av äktenskapspartner. Inskränkningarna gällde att inte få välja partner själv, att få välja partner själv men föräldrarna måste godkänna partnern samt att inte få gifta sig med någon som inte tillhör samma kultur eller religion som familjen. De nationella kartläggningarna är en tydlig signal om att det finns många unga i vårt samhälle som är mycket begränsade i sina livsval.

Socialstyrelsens rapport *Frihet och familj (2007)* visade att den vanligaste orsaken till att unga omhändertaras och placeras i skyddat boende p.g.a. hedersrelaterat våld och förtryck var att personerna inte själva fick välja partner samt att de var allvarligt hotade om de inte följde familjens krav.

Elisabeth Nilsson

Landshövding Östergötland

Juno Blom

Utvecklingsledare
Länsstyrelsen Östergötland

¹ Fokus 15. Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter. En tematisk kartläggning (MUCF, 2015).

² Enkäten riktades till 5 000 personer i 16 – 25-årsåldern och svarsfrekvensen var 46 procent.

³ Gift mot sin vilja (Ungdomsstyrelsen 2009).

⁴ Enkäten riktades till 6000 individer mellan 16-25 år och svarsfrekvensen var 49,2 procent.

MYNDIGHETSNETVERKET

Gift mot sin vilja

Länsstyrelsen Östergötland fick 2011 regeringsuppdraget *Gift mot sin vilja* (U2011/7068/UC) att genomföra insatser för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja. En del av det uppdraget innebar att Länsstyrelsen Östergötland skulle vara sammankallande för ett nätverk av statliga myndigheter. Länsstyrelsen Östergötland har sedan dess fortsatt att sammankalla och samverka genom nätverket.

De myndigheter som ingår i nätverket har pågående eller avslutade uppdrag gällande hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer som t.ex. barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor. Inom flera av myndigheterna är området integrerat i den dagliga verksamheten utifrån tidigare eller pågående uppdrag.

Bakgrunden till nätverket kommer från regeringens handlingsplan från 2007 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (Skr. 2007/08:39) i vilken en rad uppdrag gällande hedersrelaterat våld riktades till flera olika myndigheter. Den handlingsplan som antogs 2010 *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja* (Skr. 2009/10:229) resulterade i ytterligare uppdrag för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Behovet av nationell samordning där myndigheter bl.a. kan dela erfarenheter av sina respektive uppdrag och insatser samt få kännedom om det arbete som pågår har visat sig vara stort. Länsstyrelsen Östergötland fortsätter att leda Myndighetsnätverket inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att aktivt främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttryck som t.ex. tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor där Länsstyrelsen Östergötland ansvarar för samordningen och redovisningen av uppdraget.⁵

I det nuvarande nätverket (2015) ingår följande myndigheter; Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Försäkringskassan, Kriminalvården, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen Västra Götaland, Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nationellt centrum för kvinnofrid, Polismyndigheten, Skatteverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Nämnden för statligt stöd till trossamfund, Sveriges Kommuner och Landsting samt Åklagarmyndigheten.

⁵ Uppdraget att aktivt främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck (Fi2010/05567/SF) ska redovisas till regeringen senast den 15 mars 2017.

Syftet med Myndighetsnätverket är att skapa förutsättningar för att respektive myndighets insatser ska få större genomslag och förutsättningar att kunna bidra till en långsiktig förändring för barn och unga. Det är även till för att bidra till att myndigheter koordinerar insatser och samverkar med varandra inom området.

Myndighetsnätverket har enats om att ta fram denna publikation, syftet med publikationen är att;

1. Uppmärksamma hedersrelaterat våld och förtryck och lyfta att barnäktenskap och tvångsäktenskap samt könsstymning av flickor och kvinnor är uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck, så att det inte ses som separata företeelser.
2. Sprida kunskap inom respektive myndighet.
3. Initiera vidare intresse för att utveckla rutiner/förhållningssätt för arbetet med den hedersrelaterade problematiken inom den egna myndigheten och/eller för myndighetens målgrupp/-er.
3. Belysa de insatser som gjorts inom en rad myndigheter under åren 2007-2015.
4. Uppmärksamma lagstiftningen om stärkt skydd mot barnäktenskap och tvångsäktenskap såväl som att informera om lagen mot könsstymning av flickor och kvinnor.

LÄNSSTYRELSEN ÖSTERGÖTLANDS UPPDRAG:

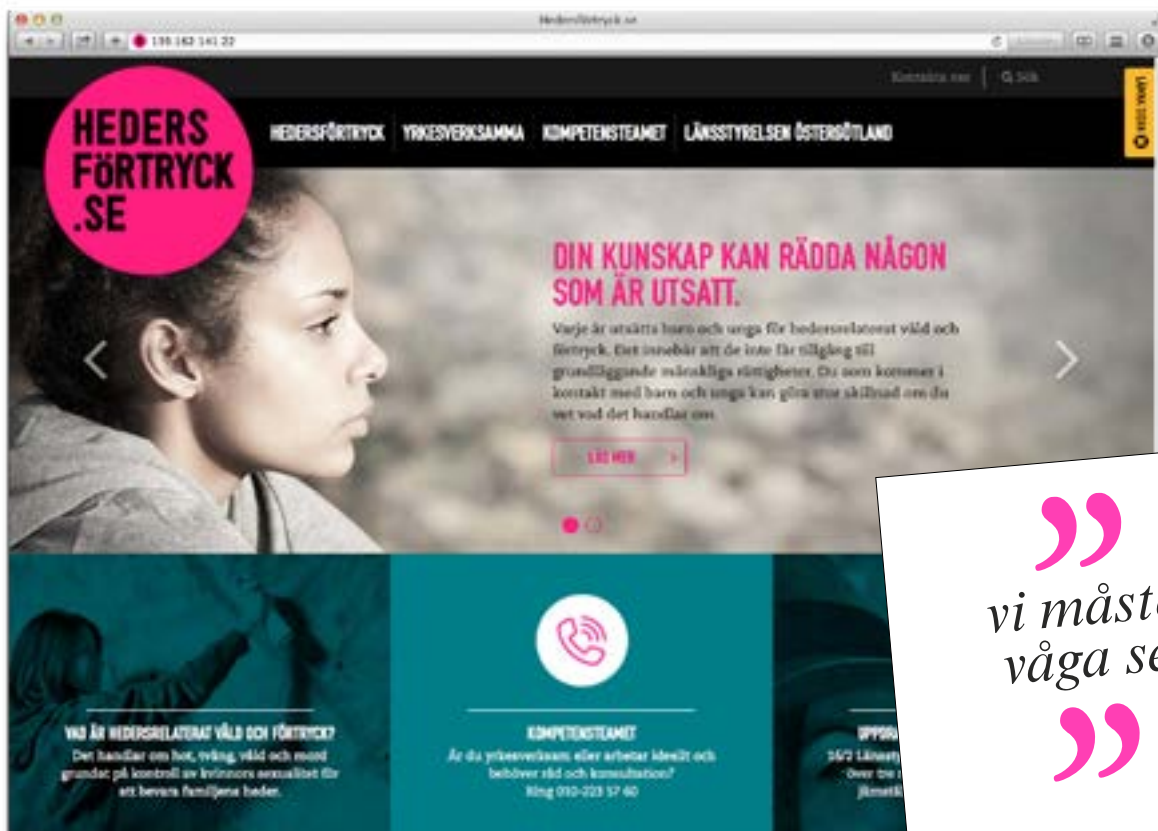
Förhindra hedersrelaterat våld och förtryck

Alla länsstyrelser har sedan 2003 haft i uppdrag att främja och stödja insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen Östergötland har sedan 2005 även särskilda, nationella uppdrag för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppdragen omfattar hela hedersrelaterade problematiken med kontroll, begränsningar och våld, könsstymning av flickor och kvinnor, tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Inom ramen för de nationella regeringsuppdragen ansvarar Länsstyrelsen Östergötland för att:

- Utveckla och sprida information till barn och unga om relevant lagstiftning.
- Utveckla och sprida information till yrkesverksamma och vårdnadshavare.
- Ansvara för det Nationella Kompetensteamet.
- Råda och vägleda yrkesverksamma genom en upprättad stödtelefon.
- Vara sammankallande för ett nationellt myndighetsnätverk.
- Vara sammankallande för Myndighetsnätverket *Gift mot sin vilja*.
- I samverkan med myndigheter bidra med kompetensstöd och metodutveckling.
- Anordna utbildningsinsatser till myndigheter och kommuner.
- Sprida och utveckla vägledningen *Våga göra skillnad* som tagits fram av Länsstyrelsen Östergötland och testats i sex pilotkommuner i landet.

- Utveckla och sprida vägledningen *Våga se – en vägledning för stöd, vård och skydd av flickor och kvinnor som är eller riskerar att bli könsstympade.*
- Utveckla samverkansmetoden *Det handlar om kärlek/Kärleken är fri* (2014-2017) i samarbete med Rädda Barnen och Gävleborgs folkteater.
- Fördela nationella projektmedel till myndigheter, kommuner och frivilligorganisationer för främjande och förebyggande insatser.
- Utveckla metodstöd och publikationer för att öka kunskap och medvetande hos både utsatta, allmänhet och myndigheter.
- Kartlägga och sprida förebyggande insatser i form av universellt och riktat föräldrastöd syftande till att motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt barn- och tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.
- Sprida information via Länsstyrelsens webbplats www.hedersfortryck.se.⁶

⁶ Läs mer om Länsstyrelsen Östergötlands arbete på www.hedersfortryck.se

Om hedersrelaterat våld och förtryck

Sedan 2003 har regeringen tagit initiativ till omfattande insatser för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck har, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa.⁷

⁷ Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Regeringskansliet, Skr. 2007/08:39).

Det som kännetecknar hedersrelaterat våld och förtryck är föreställningar om oskuld och kyskhet samt att våldet utövas kollektivt. I de sammanhang som präglas av dessa föreställningar påverkar flickors och kvinnors faktiska men också påstådda beteende hela familjens och släktens anseende. Det innebär att även rykten kan skada en familjs heder.⁸ Flickors oskuld måste bevaras för att upprätthålla hedern och kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central, men även pojkar och män utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.⁹

Något annat centralt är att valet av äktenskapspartner inte är individens eget val utan familjens eller ett större kollektivs angelägenhet. Individens rättigheter är underordnade det som anses vara bäst för kollektivet, det vill säga familjen och släkten.¹⁰

Våldet är ofta planerat och det utövas kollektivt. Utövarna kan vara föräldrarna samtidigt som släktingar kan godkänna och även driva på våldet, men det kan också vara släktingar utanför den närmaste familjen som är direkt inblandade i att utöva kontroll och/eller våld. I regeringens handlingsplan för att bekämpa bland annat hedersrelaterat våld (Skr. 2007/08:39) beskrivs hur detta våld kan ta sig uttryck: "... kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld." Det kan även ta sig uttryck i b.l.a. barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

I sammanhang som präglas av ett hedersrelaterat tänkande är det otänkbart med något annat än en heterosexuell relation. Unga homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och uttryck kan därför vara särskilt utsatta för att de svärta ner familjens heder, något som Ungdomsstyrelsen (nuvarande Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor) lyfter fram i rapporten *Hon, hen, han – en analys av hälsosituationen för homosexuella, bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner* (2010:2).

⁸ Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (Regeringskansliet, Skr. 2009/10:229).

⁹ Khan (2006) Khan T. S. (2006) *Beyond Honour. A Historical Materialist Explanation of Honour Related Violence.* Oxford University Press: New York; Mernissi (1992) Mernissi F. (1992) *Virginity and patriarchy.* Women's studies International Forum. Vol. 5, No. 2, pp. 183-191.

¹⁰ Sen P. (2005) "Crimes of honour", value and meaning in Welchman, L. and Hossain, S. (eds.) "Honour' Crimes, paradigms, and violence against women. Zed Books, London.

Unga som riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja

I den kartläggning av ungas sexuella och reproduktiva rättigheter som Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) genomfört 2015¹¹ ingår en enkät med bland annat frågor om respondenterna upplever att de får vara ihop med respektive gifta sig med vem de vill. Resultaten visar att nio procent upplever att de inte får vara ihop med den de vill och elva procent att de inte får gifta sig med den de vill.¹⁰ MUCFs (dåvarande Ungdomsstyrelsen) studie *Gift mot sin vilja* från 2009 visade att ca fem procent i åldersgruppen 16-25 år hade begränsningar i sitt val av livspartner, vilket motsvarade cirka 70 000 personer i den åldersgruppen i Sverige. Detta blev en tydlig signal om att det finns många unga i vårt samhälle som är oerhört begränsade i sina livsval. Socialstyrelsens rapport *Frihet och familj* (2007) visade att den vanligaste orsaken till att unga omhändertaras och placeras i skyddat boende p.g.a. hedersrelaterat våld och förtryck var att personerna inte själva fick välja partner samt att de var allvarligt hotade om de inte följde familjens krav.

Problematiken är alltså betydande och det har också vidtagits en rad åtgärder från samhällets sida sedan 2010, samma år som regeringen tog fram handlingsplanen för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja. Emellertid är problematiken med att unga gifts bort mot sin vilja komplex. Det finns fortfarande ett stort behov av att myndigheter och andra relevanta aktörer fortsätter att öka kunskapen om problematiken och verkar för att arbetet mot hedersrelaterat våld ska vara en del av myndigheters ordinarie verksamhet. Detta för att kunna stödja och hjälpa barn och unga som lever eller riskerar att behöva leva i ett tvångsäktenskap.

Könsstympning av flickor och kvinnor

Med könsstympning av flickor och kvinnor avses alla ingrepp som rör delvis eller helt borttagande av de externa genitalierna, eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke-medicinska skäl (WHO, 2008). Könsstympning av flickor och kvinnor är ett brott enligt svensk lagstiftning och ett brott mot de grundläggande mänskliga rättigheterna och mot barns rättigheter.

Både själva övergreppet och de långsiktiga konsekvenserna av könsstympningen är för många flickor och kvinnor förenade med stort fysiskt och psykiskt lidande. De som har utsatts för könsstympning kan ha omfattande behov av vård och stöd på grund av konsekvenserna.

¹¹ Fokus 15. Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter. En tematisk kartläggning (MUCF, 2015).

Enligt Socialstyrelsen (2015) beräknas att cirka 38 000 flickor och kvinnor boende i Sverige idag kan vara könsstympade, av dessa är cirka 7 000 under 18 år.¹² Dessa uppskattningar rör dock enbart flickor och kvinnor med ursprung i de länder i Afrika där minst 50 procent av flickorna och kvinnorna enligt forskning är könsstympade. Länder som exempelvis Irak och Egypten omfattas alltså inte av beräkningen. Uppskattningen genomfördes inom ramen för det uppdrag som Socialstyrelsen fick av regeringen för att höja kompetensen kring könsstympling för personal inom hälso- och sjukvården.¹³ Socialstyrelsen har även tagit fram ett handledningsmaterial riktat till samhällskommunikatörer för mötet med de som nyanlänt till Sverige.¹⁴

Länsstyrelsen Östergötland fick 2013 i regeringsuppdrag att ta fram ett vägledande material till yrkesverksamma om hur det går att arbeta mot könsstympling av flickor och kvinnor. I vägledningen *Våga se – en vägledning för stöd, vård och skydd av flickor och kvinnor som är eller riskerar att bli könsstympade* (Länsstyrelsen Östergötland, 2015) lyfts hur myndigheter och verksamheter kan arbeta förebyggande och vilket stöd och vilken vård som flickor och kvinnor som är könsstympade kan vara i behov av.

Svensk lagstiftning

Det finns olika lagar som går att tillämpa när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck då det kan röra sig om misshandel, olaga hot, olaga tvång, olaga frihetsberövande, människorov, ofredande, äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa. Det finns också en särskild lag om förbud mot könsstympling av flickor och kvinnor. Enligt socialtjänstlagen (2001:453) SoL, har kommunen det yttersta ansvaret för att ge stöd och hjälp till enskilda som har behov av det. Detta inkluderar barn, unga och vuxna som utsätts för olika typer av hedersrelaterat våld och förtryck. I SoL regleras också skyldigheten för yrkesverksamma och myndigheter att anmäla till socialnämnden om de misstänker att ett barn riskerar att fara illa eller far illa. Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, ger möjligheter att ge barn och unga under 21 år vård, vilket i många fall även kan innebära skydd. LVU kan genomföras utan barnets, den unges eller vårdnadshavares samtycke.

Den 1 januari 2015 infördes brottskoder för brotten äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa (lagen infördes i brottsbalken den 1 juli 2014) samt för brott mot lagstiftningen om könsstympling av kvinnor (en lagstiftning som funnits sedan 1982). Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) över anmälda brott år 2015 anmäldes 46 brott rubricerade som äktenskapstvång eller vilseledande till tvångsäktenskapsresa.

¹² Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympling – en uppskattning av antalet (Socialstyrelsen, 2015).

¹³ Kompetenshöjande åtgärder till hälso- och sjukvården om kvinnlig könsstympling. Rapport (Socialstyrelsen, 2015).

¹⁴ Om könsstympling av flickor och kvinnor – ett handledningsmaterial för samhällskommunikatörer (Socialstyrelsen, 2015).

Inget brott har hittills lett till åtal. Under samma period anmäldes 14 brott som rörde könsstympning av flickor eller kvinnor. Enligt kartläggningen *Kvinnlig omskärelse/ könsstympning i Sverige, En kunskaps- och forskningsöversikt (2011)* av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) gjordes 46 polisanmälningar rörande könsstympning av flickor och kvinnor under perioden 1982 – 2010. Endast två brott rörande könsstympning av flickor och kvinnor har hittills lett till fällande domar.

Stärkt skydd mot barnäktenskap och tvångsäktenskap

En av åtgärderna i regeringens handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja var att tillsätta en utredning som skulle göra en samlad översyn av relevant lagstiftning i syfte att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (dir. 2010:54). I utredningens slutbetänkande föreslogs nya straffrättsliga och civilrättsliga bestämmelser som stärker skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.¹⁵ Lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 2014 och två nya brott infördes i brottsbalken, äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa. Vidare avskaffades möjligheten för barn att få dispens att gifta sig. Reglerna om erkännande av utländska äktenskap skärptes också.¹⁶ Lagstiftningen är ett viktig ställningstagande och verktyg för det fortsatta arbetet med att förebygga och förhindra barnäktenskap och tvångsäktenskap.

Det nya brottet äktenskapstvång gäller den som genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Straffet för äktenskapstvång är fängelse upp till fyra år. I de fall där det förekommit tvång har det redan tidigare kunnat bestraffas som olaga tvång. Kriminaliseringen av att utnyttja någons utsatta belägenhet är däremot ny. Sådant utnyttjande kan exempelvis innebära att gärningspersonen utnyttjar offrets beroendeställning i förhållande till honom eller henne. När vuxna, som ett barn eller en ung person är beroende av, pressar barnet eller den unge att gifta sig mot sin vilja eller arrangerar ett äktenskap utan hänsyn till vad barnet eller den unge vill så kan det vara fråga om att barnets utsatta belägenhet utnyttjas. Även förberedelse till äktenskapstvång är straffbart.

För brottet vilseledande till tvångsäktenskapsresa är straffet fängelse upp till två år. Brottet gäller den som genom vilseledande förmår en person att resa till en annan stat än den han eller hon bor, i syfte att personen genom olaga tvång eller utnyttjande av hans eller hennes utsatta belägenhet ska förmås att ingå ett äktenskap eller en

¹⁵ Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35).

¹⁶ Se faktablad Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (Justitiedepartementet, maj 2014).

äktenskapsliknande förbindelse. Det handlar alltså om att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång eller utnyttjande.

Båda dessa brott är straffbara i Sverige även om gärningen är begången i ett land där äktenskapstvång inte är straffbart. Du kan läsa mer om den nya lagstiftningen i Justitiedepartementets faktablad från maj 2014.¹⁷

Lagen om förbud mot könsstympning

Sverige var det första landet i Europa som den 1 juli 1982 lagstiftade mot könsstympning av flickor och kvinnor. Sedan dess är könsstympning av flickor och kvinnor förbjudet och lagstiftningen omfattar alla typer av könsstympning (enligt WHO:s klassificering). Enligt Lag (1982:316) 1 § får ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dessa eller åstadkomma andra bestående förändringar inte utföras, oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Den som bryter mot detta döms enligt 2 § till fängelse i högst fyra år. Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende ska brottet bedömas som grovt. För grovt brott döms till fängelse i lägst två år och högst 10 år.¹⁸ För försök och förberedelse samt underlåtenhet att avslöja brott kan straff också utdömas enligt 23 kap. brottsbalken.¹⁹ År 1999 infördes en ny lagparagraf som innebär att en person kan dömas för brott även om brottet skett utanför Sverige och/eller i ett land där det är lagligt att utföra könsstympning.²⁰

År 2006 kom de två första – och hittills enda – fällande domarna i Sverige som gav fängelsestraff för medverkan till könsstympning på svenska flickor.

¹⁷ Se faktablad Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (Justitiedepartementet, maj 2014).

¹⁸ Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor.

¹⁹ Lag (1998:407) med ändring i lagen (1982:407) med förbud mot omskärelse av kvinnor.

²⁰ Lag (1999:267) om ändring i lagen (1982:407) med förbud mot könsstympning av kvinnor.

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, ger möjligheter att ge barn och unga under 21 år vård, vilket även innebär skydd, även utan barnets, den unges eller vårdnadshavarens samtycke.

Intervju med Tord Josefsson, åklagare, tidigare verksam vid Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum Göteborg.

”Försök och förberedelse till äktenskapstvång är straffbart”

Vad kan en särskild lagstiftning tillföra? Hur skiljer den sig från tidigare lagstiftning som användes, t.ex. olaga tvång?

– Skärpt lagstiftning mot äktenskapstvång markerar att samhället ser detta som ett allvarligt problem. Det är en mycket tydlig markering, detta får inte förekomma! Den nya lagstiftningen skiljer sig mot den tidigare lagstiftningen om olaga tvång genom att vara mer konkret och tydlig. Den nämner olika rekvisit vid namn vilket gör att brottets specifika art kan ringas in bättre. Försök och förberedelse till äktenskapstvång är även straffbart. I den nya lagstiftningen är också kravet på dubbel straffbarhet borttaget. Det innebär att förövaren kan bestraffas för brottet i Sverige även om det är begånget i ett annat land där handlingen inte är brottslig.

Det har sedan lagen trädde ikraft gjorts ett antal polisanmälningar, men ett år efter att lagen trädde i kraft hade inget åtal väckts och förundersökningarna har lagts ner av åklagare. Vad bedömer du att detta skulle kunna bero på och vad tror du krävs för att kunna väcka åtal?

– En trolig anledning är bevissvårigheter. Men också att personer som ska förhöras måhända inte är villiga att låta sig förhöras eftersom brottsligheten sker inom familjen. Även om målsäganden berättar kan det därför saknas stödbevisning. Någon närmare analys i denna fråga har inte skett. Vill man inte vittna finns inga sanktioner att ta till. Man kanske inte heller når barnet eller den som är utsatt. Det kanske är så att någon av föräldrarna eller båda två inte går med på att låta ett barn inom familjen höras som vittne. Om barnet är 15 år och äldre finns det dock möjligheter att låta barnet själv får avgöra.

Vad ska verksamheter som möter unga som blivit tvångsgifta eller som riskerar att påtvingas äktenskap, tänka på när det gäller att anmäla?

– Alla som kommer i kontakt med barn på olika sätt bör ha så pass mycket kunskap om de här frågorna att de kan se olika mönster och signaler som berättar något om hur barnen mår. Det finns goda exempel där skolor är duktiga på att fånga upp elevernas utsatthet. Ärenden om utsatta barn hamnar vanligtvis hos socialtjänsten och då brott förövats ska ärendet föras vidare till rättssystemet. Man kan aldrig acceptera att barn far illa, att de kommer med undanflykter och ursäkter för blåmärken, blåtitor och andra skador. Samarbete och kunskap är A och O och att man har öppna kanaler till varandra.

”Man kan aldrig acceptera att barn far illa, att de kommer med undanflykter och ursäkter för blåmärken, blåtitor och andra skador.”

”Våga se och våga fråga”

På vilket sätt kan lagstiftningen mot könsstympning vara till hjälp i det förebyggande arbetet mot könsstympning?

– Lagen kan ha en avskräckande effekt, särskilt då straffsatsen är relativt hög. Men det finns brister i hur vi som arbetar mot könsstympning aktivt informerar om och använder oss av lagstiftningen. Det blir tydligt då det bara finns två fällande domar i Sverige. Lagstiftningen kan vara ett kraftfullt verktyg om yrkesverksamma informerar om den. Det är viktigt att vi börjar involvera alla yrkesgrupper men särskilt hälso- och sjukvården mer i arbetet, så att de känner till lagstiftningen och kan känna igen tecken på könsstympning och vet hur de ska gå vidare när det finns misstanke om att könsstympning ska ske eller har skett. Länsstyrelsen Östergötlands vägledning *Våga se – En vägledning för stöd, vård och skydd av flickor och kvinnor som är eller riskerar att bli könsstympade* är ett bra verktyg för yrkesverksamma som behöver information och stöd i sitt arbete.

Vilka är de viktigaste argumenten för att påverka vårdnadshavares attityder kring könsstympning av flickor?

– Det viktigaste är att vi kommer ihåg att informera alla vårdnadshavare med bakgrund i kulturer där könsstympning praktiseras, både de som är precis nyanlända till Sverige och de som har bott här några år. Viktigast är att trycka på att detta är förbjudet enligt lag, men också vara tydlig med att berätta om hälsoriskerna. Det bästa är om det är en läkare som berättar om hälsoriskerna – det kan påverka mest. Många vårdnadshavare vet inte vilka hälsorisker som könsstympning innebär. Jag tycker också att det är viktigt att vi informerar flickor och kvinnor som blivit könsstympade innan de kom till Sverige, så att de får stöd i att söka vård. Det är också viktigt att informera unga killar som ju är framtida partners och föräldrar, så att de är medvetna om hälsoriskerna och kan bryta traditionen när de själva sedan blir föräldrar.

I samtal är det också väldigt viktigt att lyfta kopplingen mellan könsstympning, tvångsäktenskap och oskuldsnormer. En del flickor som kontakter mig vill söka vård för sina problem orsakade av könsstympningen men är oroliga för att föräldrar eller en framtida make skulle upptäcka att man har fått medicinsk hjälp, eller att man då inte kan bevisa att man är oskuld. Därför är det oerhört viktigt att vi i samtal om könsstympning sätter det i en hedersrelaterad kontext och också informerar om att alla har rätt att välja sitt eget liv och bestämma själv när man vill bli sexuellt aktiv, och att det är olagligt i Sverige att tvinga någon att gifta sig.

Beskriv något eller några positiva exempel från ditt arbete med att förändra attityder och att förebygga könsstympning av flickor.

– Jag har flera exempel på unga flickor som ringer till mig efter att jag har varit ute och pratat om könsstympning. Flickorna har fått veta att de har rätt till vård och stöd och de vill ha det, vilket är helt fantastiskt. Det händer också att vårdnadshavare visar uppskattning efter att ha fått information om risker och konsekvenser av könsstympning, eftersom de inte varit medvetna om det förut.

Annars är det framförallt personal som jobbar med ensamkommande flickor, kuratorer eller lärare, som kontakter mig. Många gånger söker personal stöd i att prata om en svår fråga, och ofta vågar de efter vårt samtal fråga flickor som de tror kan ha utsatts för könsstympning om hur de mår, om de är utsatta och om de kan hjälpa flickan. Det är det absolut viktigaste, att vi vågar fråga om hur flickorna mår och ser dem och deras utsatthet. Att se personal ta det ansvaret och våga prata med flickorna hör till de bästa och mest inspirerande jag har att dela med mig av.

”Flickorna har fått veta att de har rätt till vård och stöd och de vill ha det, vilket är helt fantastiskt.”

Myndigheters insatser för att
förebygga och motverka
hedersrelaterat våld och förtryck

Barnombudsmannen

Barnombudsmannen arbetar löpande med att företräda barns och ungas rättigheter med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) samt bevaka hur barnkonventionen följs i samhället. Barn som upplever hedersrelaterat våld har samma rättigheter som alla andra barn enligt artikel 2 i barnkonventionen och Barnombudsmannen anser att det är av stor vikt att deras rättigheter tillgodoses. För att stödet ska förbättras för barn och unga som upplevt våld är det viktigt att lyssna på barn och unga med egen erfarenhet för att ta reda på vad de anser behöver prioriteras. Barnombudsmannen har inom ramen för arbetet med årsrapporten Signaler²¹ (2012) samtalat med barn och unga som upplevt våld i nära relationer och där barnen bland annat haft erfarenhet av att leva i familjer med hedersnormer. Barnombudsmannen har i sin tilläggsrapport till FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) välkomnat den skärpta lagstiftningen mot barnäktenskap och tvångsäktenskap. Barnombudsmannen har även påpekat att myndigheten anser att skyddet mot barnäktenskap fortfarande är för svagt. Barnombudsmannen har även framfört sin hållning i frågan om könsstympning i ett gemensamt uttalande tillsammans med de nordiska barnombudsmännen och barnmedicinska experter.

Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten har under många år arbetat med särskilt fokus på våld i nära relationer där personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck ingår som en viktig brottsoffergrupp. Myndigheten fick 2013 i regeringsuppdrag att ta fram information till barn om brott vilket resulterade i webbplatsen jagvillveta.se.²² Informationen om hedersrelaterat våld och förtryck har en särskild ingång på webbplatsen där det även finns länkar till verksamheter som är särskilt kunniga i problematiken. I myndighetens uppdrag att sprida ny kunskap om brottsofferfrågor anordnar Brottsoffermyndigheten temadagar som riktas till yrkesverksamma, vid dessa temadagar förekommer teman som relaterar till våld i nära relationer där även hedersrelaterat våld och förtryck återkommit under åren.

Genom Brottsofferfonden har myndigheten finansierat forskning och projekt med inriktning mot hedersrelaterat våld och förtryck.

²¹ Våld i nära relationer. Barn och ungdomar berättar (Barnombudsmannen, 2012).

²² Jag vill veta. Allt om dina rättigheter vid brott. <http://www.jagvillveta.se/> (Brottsoffermyndigheten, 2013).

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Brottsförebyggande rådet är en myndighet som verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Inom området hedersrelaterat våld och förtryck har myndigheten granskat olika aspekter av hur rättsväsendet hanterar problematiken, exempelvis genom utvärderingar och studier om hur rättsväsendets myndigheter arbetar med detta område.

Brå fick i uppdrag att följa upp och utvärdera regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer som lanserades 2007. Resultaten har redovisats i rapporterna; *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. En första uppföljning av regeringens handlingsplan* (Brå, 2010:4). *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag* (Brå, 2010:18).²³ Brå har också gjort en utredning om hur polisen utreder hedersrelaterat våld och förtryck, detta efter förfrågan från dåvarande Rikspolisstyrelsen.²⁴

Kriminalvården

Kriminalvårdens uppdrag är att verkställa straff och minska återfall i brott. Kriminalvården har under senare år alltmer uppmärksammat problem kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten har vidtagit ett antal åtgärder för att stärka möjligheterna att arbeta återfallsförebyggande med klienterna, stärka skyddet för brottsoffer under klienternas verkställighet samt samverka med andra samhällsaktörer. Såväl lokala som nationella insatser har genomförts och hedersrelaterat våld och förtryck har varit fokus under Kriminalvårdens nationella utbildningsinsats om brottsofferperspektiv.

Kunskaps- och forskningsöversikten *Hedersrelaterat våld och förtryck, en kunskapsöversikt och kartläggning av aktörer*, publicerades 2015. Den avser att ge underlag för Kriminalvårdens fortsatta satsningar på området.²⁵ Kriminalvården kommer arbeta för att fokusera på relevanta faktorer. Faktorer som kan ge bättre förutsättningar för bland annat bedömning av risk och behov av insatser och för utvecklandet av verkningfulla insatser som kan förhindra nya brott och minska återfall i brott.

²³ Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. En första uppföljning av regeringens handlingsplan (Brå, 2010:4). Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag (Brå, 2010:18).

²⁴ Polisens utredning av hedersrelaterat våld (Brå 2012:1).

²⁵ Hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskapsöversikt och kartläggning av aktörer (Kriminalvården, 2015).

Länsstyrelserna i Stockholms län, Västra Götaland och Skåne län

Länsstyrelserna bedriver sedan 2003 i uppdrag att arbeta aktivt för att motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelserna ger stöd till regionala och lokala myndigheter och aktörer i det civila samhället för insatser som syftar till en ökad kunskap och medvetenhet om hedersrelaterat våld och förtryck, samt utveckling av metoder och särskilda resurser. Målet är att förbättra kompetensen och handlingsförmågan hos yrkesverksamma som möter unga och vuxna utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i olika grader samt tillvarata det civila samhällets kompetens och engagemang, inte minst avseende tidigt upptäckt. Länsstyrelserna har i detta arbete uppmärksammat och verkat för att öka kunskapen om unga som gifts mot sin vilja samt könsstypning av flickor och kvinnor. Länsstyrelserna ger också stöd till utveckling av resurser för stöd och skydd till utsatta personer. Länsstyrelserna fyller en viktig funktion för såväl lokal och regional samordning som nationell samverkan mellan olika sorters aktörer.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Länsstyrelsen i Skånes län har sedan 2006 i uppdrag från regeringen att tillsammans ge stöd till myndigheter och idéburna organisationer över hela landet för utveckling av skyddat boende för personer som behöver skydd på grund av att de riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck liksom tvångsäktenskap och/eller barnäktenskap. Rapporten²⁶ *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport av stöd till utveckling 2006–2014* (Länsstyrelserna) lämnades till regeringen hösten 2014.

²⁶ Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer– slutrapport av stöd till utveckling 2006–2014 (Länsstyrelserna, 2014).

”Vi har ett ansvar att fatta korrekta beslut.”

Hur anser ni att området hedersrelaterat våld och förtryck berör er verksamhet?

– En asylsökande kan åberopa att han eller hon har blivit utsatt eller riskerar bli utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstymning, under asylprocessen. Även människor som ansöker om uppehållstillstånd för att återförenas med sina familjer i Sverige kan utsättas för eller riskera bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och könsstymning. Exempelvis kan en person som bor i Sverige riskera att tvingas gifta sig med någon från det tidigare hemlandet eller i föräldrarnas hemland för att den personen sedan ska få uppehållstillstånd i Sverige.

Medföljande barn kan också utsättas för detta t.ex. genom att de begränsas i sin rörelsefrihet eller saknar inflytande över sin egen situation. De som arbetar på asylboenden har möjlighet att upptäcka hedersrelaterat våld, och bör när de gör det anmäla. Vid misstanke om att barn far illa anmäler Migrationsverket detta till socialtjänsten.

Om det hedersrelaterade våldet kan påverka en persons möjligheter att få asyl i Sverige så är det viktigt att vi samarbetar mellan enheterna så att de som ska avgöra asylansökan får information om detta. Om den person som blivit utsatt eller riskerar bli utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck bor i Sverige finns information om vart Migrationsverkets personal ska hänvisa den utsatte. Om situationen så kräver finns möjlighet att möte med socialtjänst och polis sker i verkets lokaler

²⁷ Den interaktiva utbildningen Migration och heder finns tillgänglig för Migrationsverkets personal på deras interna webbsida

Finns det några insatser som genomförts inom området på er myndighet som ni särskilt vill lyfta fram?

– Migrationsverket har med stöd av Länsstyrelsen Östergötland tagit fram en interaktiv utbildning *Migration och heder*.²⁷ Det startade som en diskussion om hur en utbildning för all personal inom hela verket skulle se ut. När medarbetarna tillfrågades om behov av vidareutveckling sa de klart och tydligt att de önskade stöd och vidareutbildning inom frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Den skulle innehålla en generell del och förklara problematiken hedersrelaterat våld och förtryck, resterande del av utbildningen skulle anpassas och göras mer specifik för respektive verksamhetsområde: besök och bosättning, asylprövning samt mottagande av asylsökande.

Under framtagandet av utbildningen genomfördes flera seminarier och utbildningsinsatser för personalen. Till hjälp med framtagandet av utbildningen fanns både en intern referensgrupp med representanter för myndigheten som främst tittade på innehållet som anpassades för verksamhetsområdena men även en extern referensgrupp bestående av experter inom området hedersrelaterat våld och förtryck från både myndigheter och ideella organisationer.

Hur arbetar Migrationsverket med hedersrelaterad problematik idag?

– Vi arbetar på flera sätt, dels genom utbildningen, men också med ett omfattande arbete med normer och normkritik. Det är viktigt att vi som tjänstemän kan sätta oss in i andra normsystem och vara medvetna om våra egna normer så att vi inte oreflekterat tolkar information utifrån dem. Vi måste skapa ett medvetande hos alla anställda att det finns underliggande saker som vi inte ser direkt, liksom ge kunskap om hur och vad man gör när man möter problematiken. Oftast sker det i samtalen, utsatta kan berätta att de riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck vid ett återvändande. Vi ser det också i asylboenden, till exempel att någon blir bevakad och har begränsad rörelsefrihet, men det kan också märkas när en släkting eller familjemedlem kontaktar Migrationsverket.

Vad är Migrationsverkets ansvar och roll när det gäller de här frågorna?

– Migrationsverket har ett ansvar för att fatta korrekta beslut. Vi har en utrednings-skyldighet, alltså skyldighet att se till att fakta kommer fram, men det är den sökande som har bevisbördan. Därför har både verket och den sökande ett gemensamt ansvar. Det är viktigt att man som tjänsteman kan hänvisa till rätt instans i samhället, när det framkommer att en individ är utsatt för att t.ex. ingå ett påtvingat äktenskap. Under handläggning kan det även bli aktuellt med andra åtgärder såsom biträdesbyte, byte av mottagningsenhet och extra uppföljning av mottagningsenheten.

”Det finns ett behov av personer med djupare kunskap i dessa frågor”

Poliser över hela landet utbildas för att bättre upptäcka och utreda hedersrelaterad brottslighet. Hedersrelaterade brott prioriteras högt av polisen. Det finns en särskild kontaktperson för ärenden rörande hedersrelaterade brott i varje län. Det finns även personer som är specialiserade på personskydd. Inom polisen finns även brottsoffer-samordnare eller liknande som arbetar med brottsofferstödande verksamhet.²⁸

Vad är Polisens uppdrag gällande hedersrelaterat våld och förtryck?

– Polisen har naturligtvis alltid i uppdrag att lösa brott, men Polismyndigheten har haft två regeringsuppdrag där hedersrelaterad brottslighet har varit en uttalad del. Syftet var att öka förståelsen och kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck och öka medvetenheten om de här frågorna, både inom Polisen och i samhället i stort.

2007 fick Polisen ett uppdrag från regeringen som innebar ett omfattande internarbete med utbildning och metodutveckling för att öka vår förmåga att upptäcka och klara upp den här typen av brott. I det uppdraget ingick även informationskampanjen *Kom till oss* för att öka kunskapen om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.²⁹ I delen om hedersrelaterat våld gjordes en satsning tillsammans med Länsstyrelsen Östergötland.³⁰ År 2012 fick Polisen i uppdrag att göra en fortsättning på informationskampanjen.

²⁸ Information från www.polisen.se 2015.

²⁹ <https://polisen.se/komtilloss/>.

³⁰ Läs mer och beställ kampanjmaterialet Kom till oss på: <http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/informationskampanjer/skolkampanj-relevant-lagstiftning/>.

Berätta om varför Polismyndigheten inrättade ett kompetensteam gällande hedersrelaterade brott. Hur ser det ut idag?

– Kompetensteamet inrättades för att det finns ett behov av personer med djupare kunskap de gånger dessa frågor kommer upp. Det är ändå relativt sällsynta brott och att bygga upp egen erfarenhet tar lång tid. Därför behövdes ett ställe att samla rutin och kunnande på. Idag är det nedlagt och istället hänvisar vi till Länsstyrelsen Östergötlands Nationella Kompetensteam. Detta för att få en bredare syn på dessa brott med både socialtjänst och frivilligorganisationer, vilka har en viktig roll. Erfarenheten av de här frågorna är också att de är mycket bredare än att bara vara polisiära, det handlar till exempel om skyddat boende, vilket faller på de sociala myndigheterna. Ofrånkomligt är också att de innehåller ett internationellt perspektiv. Därför behövs många olika kompetenser som samverkar. Inom Polisen ser vi över arbetet just nu, om vi ska ha kontaktpersoner eller arbeta i någon annan form.

Polismyndigheten har nyligen genomgått en stor omorganisation. Hur kommer arbetet med hedersrelaterad brottslighet att bedrivas i den nya organisationen? Blir det några skillnader jämfört med hur arbetet bedrevs tidigare?

– Det finns ett tydligare hemvist för de här frågorna i den nya organisationen. Polisen är numera organiserad i sju regioner som i sin tur är indelade i polisområden. De här frågorna hanteras nu på polisområdesnivå vilket ger ett mer centrerat kunnande högre upp i organisationen. Man har sett att de här frågorna är komplicerade och att det kräver en viss slags kunskap för att hantera dem. Därför har man gjort så.

Om du drömmer om att spela fotboll, ta en fika efter skolan eller att slippa bli bortgift...

...så kan det vara så att din familj och släkt hindrar dig från att leva det liv du har rätt till. Din familj har rätt att bry sig om dig – men inte att kontrollera, kränka eller hota dig, eller tvinga dig till saker du inte vill. I Sverige finns tydliga lagar för att skydda barn och ungdomar – alla barn och ungdomar. Om det här är en vardag som du känner igen **...ska du absolut komma till oss.**

Läs mer på dinarattigheter.se eller polisen.se/komtilloss

För anmälan, ring 114 14 eller besök närmaste polisstation. Vid akuta ärenden, ring 112.

Vilken hjälp kan en person som är utsatt för hedersrelaterat brott få av polisen?

– Polisen ansvarar för två delar: dels brottsofferbiten där vi är ansvariga för den akuta trygghetssituationen för den som är utsatt. Där samarbetar vi med socialtjänsten och frivilligorganisationer för att göra det så bra som möjligt för den utsatte. Dels har vi den brottsutredande/brottsförebyggande delen: om vi kan utreda och hitta bevis och få till en fällande dom så kan det ha en brottsförebyggande verkan. En fällande dom blir en mycket tydlig signal att samhället tar de här brotten på stort allvar.

På vilket sätt kan polisen arbeta för att förebygga hedersrelaterad brottslighet?

– Det finns olika sätt. Det ligger på Polisens ansvar att arbeta brottsförebyggande, men andra aktörer har också ett ansvar att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck. Från Polisens sida kan vi också bidra till exempel genom att informera om människors fri- och rättigheter. Det är också viktigt att vi syns ute i de utsatta områdena, och då handlar det om ett lokalpolisarbete. Det är den ena delen. Den andra är att vi måste bli bättre på att få till fällande domar. Dels för den enskilda utsatta personens skull så att man lagför den skyldige, men också för det stora signalvärdet. En fällande dom är en tydlig markering av att detta är ett brott mot svensk lag och att samhället inte tolererar hedersrelaterat våld och förtryck.

Vilken betydelse har den nya lagstiftningen om stärkt skydd mot barnäkenskap och tvångsäktenskap för polisens möjlighet att utreda brott där det finns misstanke om barnäkenskap och/eller tvångsäktenskap?

– Den nya lagstiftningen är jätteviktig och ger oss ett verktyg att agera på ett annat sätt än innan. Tidigare var brottsrubriceringen för de här brotten olaga hot eller olaga tvång, brott som ligger längre ner på straffskalan. Eftersom Polisen måste prioritera de brott som ger strängast straff hamnade de här brotten följaktligen längre ner i prioriteringen. Den nya lagen ger strängare straff och därmed får polisen möjlighet att prioritera de här fallen. Den nya lagen innebär också att fler områden blir kriminaliserade. Vi har helt enkelt fått en tydligare lagstiftning som ger oss större möjligheter.

”Det handlar om att stärka förskolans och skolans personal”

Skolverket styr, stödjer, följer upp och utvärderar kommuners och skolors arbete med syftet att förbättra kvaliteten och resultaten i verksamheterna.

På vilket sätt har Skolverket arbetat med uppdrag om hedersrelaterat våld och förtryck?

Skolverket har haft uppdrag om hedersrelaterad problematik under flera år.³¹ Förutom riktade uppdrag uppmärksammas problematiken delvis inom ramen för de insatser som ska stärka skolans värdegrundsarbete mer generellt. Vi resonerar om hur frågan kan integreras och exemplifieras i våra bredare värdegrundssatsningar med fokus på främjande och förebyggande perspektiv.

Skolverket har anordnat kompetensutveckling om hedersrelaterad problematik i samarbete med ett antal lärosäten under 2009-2014. Att hantera hedersrelaterad problematik i skolan kräver ledning och samordning, det är därför viktigt att rektor/förskolechef är insatt i frågorna och kan ta det ansvar som krävs. Under de första omgångarna riktades därför utbildningen till rektorer och övriga skolledare. Därefter breddades målgruppen och kurserna har sedan 2011 även erbjudits till förskollärare, lärare, elevhälsa och övrig personal.³² Skolverket har även i samverkan med Länsstyrelsen Östergötland och Stockholms Universitet anordnat fördjupningsutbildning till skolpersonal för dem som tidigare genomgått Skolverkets kompetensutveckling. Totalt har cirka 1000 personer deltagit sedan 2009, varav drygt 400 rektorer/förskolechefer.

³¹ Uppdrag från 2008–2010 "...erbjuda skolledare i grund- och gymnasieskolan fortbildning i hur skolan kan arbeta med frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inom ramen för sin verksamhet."

³² Uppdrag från 2012–2014 "Skolverket ska därför erbjuda fortbildning i hur skolan, förskoleklassen, förskolan och fritidshemmet kan arbeta med frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive äktenskap mot en parts vilja, inom ramen för sin verksamhet. Fortbildningen ska främst erbjudas rektorer och förskolechefer inom förskolan, fritidshemmet, det obligatoriska skolväsendet och gymnasieskolan samt vuxenutbildningen men även förskollärare, fritidspedagoger, lärare samt elevhälsans personal kan omfattas av insatsen."

Skolverket har tagit fram ett kortfattat stödmaterial om skolans ansvar och möjligheter vad gäller hedersrelaterad problematik. Berätta mer om innehållet i materialet.

Stöd materialet, *Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans ansvar och möjligheter* (Skolverket, 2010) som främst riktar sig till rektorer, har spridits till alla skolor i landet och delats ut vid utbildningar och konferenser.³³ Det är ett övergripande material om skolans ansvar och möjligheter när det gäller området hedersrelaterad problematik. Det inleds med en mycket kort genomgång av vad hedersrelaterad kontext kan innebära och sen är fokus på vad skolan har för ansvar och möjligheter. Materialet lyfter bland annat rätten för alla elever att delta i all undervisning, inklusive t.ex. simundervisning och sex och samlevnad, rutiner för föräldrakontakt, hur man kan upptäcka utsatthet, att göra riskbedömningar samt kunskap om stöd och skydd vid akuta situationer.

³³ Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans ansvar och möjligheter (Skolverket, 2010).

Hur kan skolan arbeta för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck genom att lyfta in frågan i undervisningen och det systematiska kvalitetsarbetet?

– Förskolan och skolan är viktiga arenor för att arbeta främjande och förebyggande med frågor som rör till exempel mänskliga rättigheter, jämställdhet, normer, begränsningar, våld och utsatthet. Det är inskrivet i de inledande övergripande delarna av läroplanen och centralt innehåll i flera kurs-, ämnes-, och ämnesområdesplaner. Det är också i förskolan och skolan som utsatthet kan upptäckas och då måste ett aktivt åtgärdande arbete sättas in. Frågor som rör hedersrelaterad problematik blir därför aktuella i förskolornas och skolornas verksamhet. Skolverkets insatser ska bidra till att utveckla detta arbete.

Hur kan skolan vara förberedd för att hantera elevärenden som berör hedersrelaterad problematik med exempelvis rutiner och samverkan?

Det handlar om att stärka förskolans och skolans personal i deras kunskap om denna typ av problematik, deras förmåga att se tecken och upptäcka utsatthet och att stärka deras handlingskraft när något händer. Det gäller att utgå från det enskilda fallet och verkligen lyssna på eleven och inte påverkas av föreställningar, generaliseringar eller kollektivering. Det är också viktigt att förskolan och skolan har väl utarbetade rutiner för att hantera barn och elever som far illa och där är samverkan med andra myndigheter och aktörer centralt.

Arbetet för att motverka hedersrelaterad problematik måste knyta an till befintliga strukturer på skolan för att undvika arbete i parallella spår. Likabehandlingsplanen och rutiner kring barn som far illa är därför viktiga utgångspunkter i arbetet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar. Vi ger bidrag till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete. Frågan om hedersrelaterat våld och förtryck berör myndigheten genom att den hedersrelaterade problematiken påverkar ungas levnadsvillkor och myndigheten har i uppdrag att samla kunskap om ungas levnadsvillkor samt genom sitt arbete bidra till att alla unga har goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har under perioden 2008-2012 haft uppdrag gällande hedersrelaterat våld. Inom ramen för de uppdragen har flera rapporter tagits fram.³⁴ Med unga som målgrupp har även broschyren *Får jag gifta mig med vem jag vill?*³⁵ tagits fram på nio olika språk. Parallellt med de utrednings- och kartläggningsuppdrag som myndigheten haft har myndigheten även haft i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser.³⁶ Efter 2012 har myndigheten haft ett bredare uppdrag om unga, maskulinitet och våld samt ett uppdrag att stimulera kommuner till att initiera ett våldsförebyggande arbete och använda någon av de program på området som visat effekt.³⁷

Myndigheten har även ett uppdrag, med koppling till frågan om hedersrelaterat våld och förtryck, som handlar om att utveckla ett genusperspektiv i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.³⁸

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK)

NCK vid Uppsala universitet är ett nationellt kunskaps- och resurscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. NCK arbetar på uppdrag av regeringen med att sammanställa, utveckla och sprida kunskap inom dessa områden.

I NCK:s kunskapsbank finns nyheter, en förteckning över forskare, ämnesguider, förslag på litteratur samt publikationer från NCK och nationella myndigheter som rör hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstypning samlat.³⁹ På uppdrag av regeringen driver NCK *Kvinnofridslinjen* som är en nationell stödtelefon för kvinnor som utsatts för hot, våld eller sexuella övergrepp. Till *Kvinnofridslinjen* kan även yrkesverksamma ringa med frågor. Inom ramen för regeringsuppdrag har NCK publicerat flera rapporter och kunskaps- och forskningsöversikter om hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstypning samt en rapport om att möta patienter som söker kontakt med hälso- och sjukvården på grund av oro kring oskuld och heder.⁴⁰

³⁴ Gift mot sin vilja (Ungdomsstyrelsen, 2009), Rätt att välja (Ungdomsstyrelsen, 2010), Av egen vilja (Ungdomsstyrelsen, 2010), Äkta makar (Ungdomsstyrelsen, 2012).

³⁵ <http://dinarattigheter.se/wordpress/wp-content/uploads/FarJagGifMig.pdf>

³⁶ Redovisning av uppdragen: Viljan att förebygga äktenskap mot någons vilja (Ungdomsstyrelsen, 2011) och Mot någons vilja (Ungdomsstyrelsen, 2012).

³⁷ Uppdraget pågår fram till 1 februari 2017.

³⁸ Uppdraget pågår fram till den 1 juni 2016.

³⁹ www.nck.uu.se/kunskapsbanken

⁴⁰ Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt (NCK, 2010:1), Kvinnlig omskärelse/könsstypning i Sverige – en kunskaps- och forskningsöversikt (NCK, 2011:1), Att möta patienter som söker för oro kring oskuld och heder (NCK, 2011:2).

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST)

Nämnden för statligt stöd till trossamfund administrerar statsbidrag till trossamfunden, ger allmänt stöd till dem, samordnar deras roll i krisberedskapsfrågor och är ett dialogforum för frågor om värderingar, respekt och tolerans. Nämnden är också ett expertorgan i allmänna trossamfunds- och religionsfrågor.

SST fick 2014 i uppdrag av regeringen att föra en dialog med trossamfunden om hur barn- och tvångsäktenskap ska förhindras samt utarbeta och genomföra en samhällsorienterad vidareutbildning om detta. SST arrangerade sju lokala hearings i landet dit trossamfund och församlingar var inbjudna att delta i en öppen diskussion kring SST:s uppdrag om den nya lagstiftningen på området. Utbildningen för vigselförrättare utformades som en heldagsutbildning i två separata moduler. En vägledning för trossamfund och vigselförrättare, motsvarande heldagsutbildningens tematik, togs fram och distribueras av SST. Mer än trehundra vigselförrättare deltog i utbildningen.

Skatteverket

Skatteverket är den myndighet som genomför en hindersprövning innan man får gifta sig. Hinder kan vara att någon är under 18 år, att parterna är nära släkt med varandra eller att man redan är gift. Myndigheten kan möta den hedersrelaterade problematiken när det handlar om prövning och bedömning av skyddade personuppgifter som Skatteverket beslutar om. Hedersrelaterat våld och förtryck kan vara själv grunden för prövningen.

Skatteverket har genomfört temadagar och erfarenhetsutbyten för berörd personal. Myndigheten har också i samverkan med Brottsoffermyndigheten och Länsstyrelsen Östergötland spridit målgruppsanpassad information till barn som lever med skyddade personuppgifter.⁴¹

⁴¹ Se Skatteverkets interna webbsida för mer information. Se även Länsstyrelsen Östergötlands <http://www.hedersfortryck.se/publikationer/man-vill-ju-finns-en-handbok-for-barn-och-unga-som-lever-med-skyddade-personuppgifter/>.

Sverige Kommuner och Landsting (SKL)

SKL är en arbetsgivar- och intresseorganisation för landets alla kommuner, landsting och regioner. SKL beaktar frågan om hedersrelaterat våld i t.ex. remissvar samt i det så kallade positionspapperet *För kvinnofrid – mot våld i nära relationer* antaget av förbundets styrelse i november 2013. SKL anser att arbetet mot hedersrelaterat våld är en viktig del i insatserna för kvinnofrid och mot våld i nära relationer samt att kunskapen om hedersrelaterat våld och konsekvenserna för individ och samhälle måste öka hos alla berörda myndigheter.

Ett av kongressens inriktningsmål är att SKL ska stödja medlemmarna i kvinnofridsarbetet. SKL leder ett nätverk för centrala kontaktpersoner som arbetar för kvinnofrid och mot våld i nära relationer inom kommuner, landsting och regioner. I samverkan med Socialstyrelsen och Länsstyrelsen Östergötland har SKL genomfört en gemensam satsning på ökad kompetens om könsstympning av flickor och kvinnor.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen är en myndighet med en bred verksamhet som rör socialtjänst och hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen har bland annat till uppgift att ge kunskapsstöd och stöd till metodutveckling till personal i socialtjänsten och hälso- och sjukvården om hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialstyrelsen har haft flera uppdrag inom området, till exempel att kartlägga internationell forskning och förekomsten av hedersrelaterad problematik i Sverige, följa upp resultaten av insatser mot hedersrelaterat våld samt analysera behovet av vägledning och utvärdering inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården och att förbättra kompetensen inom dessa verksamheter.

Socialstyrelsen gav 2014 utbildningsmaterialet *Vänd dem inte ryggen – utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck* för personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården.⁴² År 2015 försågs hälso- och sjukvården med skriften *Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning – en uppskattning av antalet* och en webbutbildning om könsstympning.⁴³ Myndigheten har också framställt ett handledningsmaterial om könsstympning för dem som arbetar med samhällsorientering för nyanlända.⁴⁴ Se även Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer samt den kompletterande *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (Socialstyrelsen, 2015) som omfattar hedersrelaterat våld.⁴⁵

⁴² Vänd dem inte ryggen – utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck (Socialstyrelsen, 2014).

⁴³ Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning – en uppskattning av antalet (Socialstyrelsen, 2015)

Webbutbildningen: <https://utbildning.socialstyrelsen.se/enrol/index.php?id=35>

⁴⁴ Om könsstympning av flickor och kvinnor – ett handledningsmaterial för samhällskommunikatörer (Socialstyrelsen, 2015).

⁴⁵ Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (Socialstyrelsen, 2015).

Åklagarmyndigheten – Utvecklingscentrum Göteborg

Åklagarmyndigheten har tre utvecklingscentrum som har i uppgift att bedriva metod- och rättsutveckling inom olika brottsområden. Därutöver utövas rättslig uppföljning och tillsyn. Utvecklingscentrumen svarar för den samlade kunskapen inom sina ansvarsområden.

Utvecklingscentrum Göteborg har följande ansvarsområden: våldsbrott inklusive fridskränkning, ofredande och olaga hot, sexualbrott samt lagarna om könsstympning och kontaktförbud. Utvecklingscentrumet arbetar vidare med ärenden om människohandel, kriminaltekniska frågor, inklusive DNA, rättsintyg samt barnkonventionen. Utvecklingscentrum Göteborg handlägger dessutom brottsofferfrågor.

Åklagarmyndigheten och Utvecklingscentrum Göteborg har genom åren genomfört en rad insatser och projekt gällande hedersrelaterat våld. Det har bland annat handlat om samverkan och kompetensutveckling mellan myndigheter kring hedersrelaterat våld. Åklagarmyndigheten har vidare tagit fram en tredagars utbildning för myndigheten (vidareutbildningen Hedersrelaterat våld) som sedan 2006 erbjudits samtliga åklagare vid Åklagarmyndigheten. Utvecklingscentrum Göteborg har även utarbetat *Hedersrelaterat våld – Handbok* (2006) för hantering av hedersrelaterat våld. År 2013 publicerade Utvecklingscentrum Göteborg en rapport om hedersproblematik vid brott i nära relation. Det har även genomförts en utbildning tillsammans med Polismyndigheten och Länsstyrelsen Östergötland om den nya lagstiftningen mot tvångsäktenskap och barnäktenskap som trädde i kraft den

1 juli 2014, för åklagare specialiserade på brott som rör våld i nära relation. Gällande könsstympning har arbete skett genom informationsspridning i form av en broschyr.

Länsstyrelsen Östergötlands Nationella Kompetensteam med tillhörande stödtelefon

Länsstyrelsen Östergötland ansvarar på uppdrag av regeringen för det Nationella Kompetensteamet. Kompetensteamet samordnar och stödjer arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer som t.ex. tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

Inom ramen för uppdraget har en nationell stödtelefon inrättats. Till den kan yrkesverksamma och ideellt verksamma ringa för att få råd och vägledning i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Telefonen är bemannad vardag kl. 9.00 – 16.00 av personer ur det Nationella Kompetensteamet.

**Är du yrkesverksam eller arbetar ideellt och
behöver råd och vägledning i ärenden?**

RING 010-223 57 60

Syftet med stödtelefonen är att ge stöd åt verksamma inom myndigheter och ideella organisationer så att utsatta personer ska få det stöd och skydd som de har behov av och rätt till.

Publikationer

Barnombudsmannen

Barnombudsmannen (2012) "Signaler. Våld i nära relationer. Barn och ungdomar berättar."

Tillgänglig via: <http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vart-arbetelarsrapporteringsignaler-2012/>

Brottsförebyggande rådet

Brå (2010) "Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. En första uppföljning av regeringens handlingsplan" (rapport 2010:4).

Tillgänglig via: https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800063711371914719521/2010_4_delrapport_mans_vald_mot_kvinnor.pdf

Brå (2010) "Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag" (rapport 2010:18).

Tillgänglig via: http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800032511371914719344/2010_18_mans_vald_mot_kvinnor.pdf

Brå (2012) "Polisens utredning av hedersrelaterat våld" (rapport 2012:1).

Tillgänglig via: https://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b29800071661137191473732512012_1_polisens_utredningar_av_hedersrelaterat_vald.pdf

Brottsövermyndigheten

Brottsövermyndigheten (2013) "Jag vill veta. Allt om dina rättigheter vid brott."

Tillgänglig via: <http://www.jagvillveta.se/>

Kriminalvården

Kriminalvården (2015) "Hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskapsöversikt och kartläggning av aktörer."

Tillgänglig via: <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/hedersrelaterat-vald-och-fortryck.pdf>

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna (2011) "Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Slutrapport från en nationell kartläggning."

Länsstyrelserna (2014) "Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Slutrapport av stöd till utveckling 2006-2014."

Länsstyrelsen i Stockholm (2011) "Goda exempel på förebyggande av hedersvåld."

Länsstyrelsen i Stockholm (2010) "Projektet Salaam 2008-2009. Metodutveckling för information om hedersrelaterat våld till nyanlända flyktingar."

Länsstyrelsen i Stockholm (2012) "Samordning för kvinnofrid- länsstyrelsernas stöd till insatser 2011-2012."

Länsstyrelsen i Stockholm (2015) "Mäns våld mot kvinnor ska upphöra – länsstyrelsernas samordning av insatser."

Länsstyrelsen i Stockholm (2015) "Att vara förälder i Sverige-utvärdering av två föräldrastödprogram."

Länsstyrelsen i Stockholm (2015) "Minerva – kompetensstöd i ekonomi och organisationsutveckling för kvinnojourer och liknande organisationer."

Länsstyrelsen Östergötland

Länsstyrelsen Östergötland (2011) "Våga göra skillnad. En vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som riskerar att bli gifta mot sin vilja" (rapport 2011:14).

Länsstyrelsen (2015) "Våga se – En vägledning för stöd, vård och skydd av flickor och kvinnor som är eller riskerar att bli könsstympade" (rapport 2015:16).

Länsstyrelsen Östergötland (2014) "Våga stå kvar! – En mindre kommuns erfarenheter av ett arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck" (rapport 2014:08).

Länsstyrelsen Östergötland (2014) "Du är född till att göra skillnad."

Länsstyrelsen Östergötland (2014) "Man vill ju finnas – En handbok för barn och unga som lever med skyddade personuppgifter" (rapport 2014:25).

Länsstyrelsen Östergötland (2013) "Ung och fri – eller? Ett studiematerial för unga om rätten att själv välja sitt liv" (rapport 2013:3).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Mognad och livsutrymme: Ett stöd-material för hur skolan kan arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck och med skolans värdegrund som verktyg" (rapport 2015:9).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Vi måste våga se – en informationsfolder om könsstymning av flickor och kvinnor."

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Handlingsplan för barn med skyddade personuppgifter inom förskolan."

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Handlingsplan för elever med skyddade personuppgifter inom grundskolan."

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Handlingsplan för elever med skyddade personuppgifter inom gymnasium och vuxenutbildning inklusive SFI."

Länsstyrelsen Östergötland (2012) "Att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck: Delredovisning av länsstyrelsernas uppdrag att främja och lämna stöd till insatser" (rapport 2012:22).

Länsstyrelsen Östergötland (2012) "Delrapport 1 – Våga göra skillnad" (rapport 2012:24).

Länsstyrelsen Östergötland (2013) "Delrapport – Gift mot sin vilja" (rapport 2013:10).

Länsstyrelsen Östergötland (2014) "Delrapport 2 – Våga göra skillnad" (rapport 2014:05).

Länsstyrelsen Östergötland (2013) "Slutrapport – Det handlar om kärlek – ett projekt om barns och ungas rättigheter" (rapport 2013:8).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Slutrapport Våga göra skillnad" (rapport 2014:30).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Delrapport för det Nationella Kompetenssteamet" (rapport 2014:31).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Delrapport – Nationella Kompetenssteamet" (rapport 2014:31).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Slutrapport – Gift mot sin vilja" (rapport 2015:4).

Länsstyrelsen Östergötland (2015) "Slutrapport – Uppdrag att undersöka och ge förslag på hur verksamheter och myndigheter kan arbeta med flickor och kvinnor som är eller riskerar att utsättas för könsstymning" (rapport 2015:15).

Läs mer och beställ kampanjmaterialet Kom till oss på: <http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/informationskampanjerskolkampanj-relevant-lagstiftning/>

Samtligt material från Länsstyrelsen Östergötland går att beställa via: <http://www.hedersfortryck.se/>

Migrationsverket

Den interaktiva utbildningen "Migration och heder" finns tillgänglig för Migrationsverkets personal på deras interna webbsida.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

MUCF (2015) "Fokus 15. Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter. En tematisk kartläggning."

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/fokus15_0.pdf

Ungdomsstyrelsen (2009) "Gift mot sin vilja" (Ungdomsstyrelsens skrifter, 2009:5).

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/gift-mot-sin-vilja.pdf

Ungdomsstyrelsen (2010) "Rätt att välja. Samhällsinformation för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja" (Ungdomsstyrelsens skrifter, 2010:12).

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/ratt-att-valja.pdf

Ungdomsstyrelsen (2010) "Av egen vilja. En kartläggning av förebyggande arbete och metoder för att förhindra och förebygga att unga blir gifta mot sin vilja" (Ungdomsstyrelsens skrifter, 2010:15).

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/av-egen-vilja.pdf

Ungdomsstyrelsen (2012) "Äkta makar" (Ungdomsstyrelsens skrifter, 2012:1).

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/publikation-akta-makar.pdf

Ungdomsstyrelsen (2012) "Äkta makar – fem fördjupande artiklar."

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/aktamakarexterna_v2.pdf

Ungdomsstyrelsen (2011) "Viljan att förebygga äktenskap mot någons vilja."

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/viljan-att-forebygga-aktenskap-mot-nagons-vilja.pdf

Ungdomsstyrelsen (2012) "Mot någons vilja. Slutrapport av uppdraget insatser för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja 2010-2012."

Tillgänglig via: http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_upload/mot_nagons_vilja.pdf

Ungdomsstyrelsen (2010) "Hon, hen, han – en analys av hälsosituationen för homosexuella, bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner" (Ungdomsstyrelsens skrifter, 2010:2).

Tillgänglig via: <http://www.qx.se/uploads/c013f569bde0cf79691e-6b4370710aff.pdf>

Ungdomsstyrelsens broschyr "Får jag gifta mig med vem jag vill?"

Finns tillgänglig via: <http://dinarattigheter.se/wordpress/wp-content/uploads/FarJagGifMig.pdf>

Samtliga publikationer från MUCF finns tillgängliga via: <http://www.mucf.se/publikationer/projekt/gift-mot-sin-vilja>

Nationellt centrum för kvinnofrid

Nationellt centrum för kvinnofrid (2010). "Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt" (rapport 2010:1) (Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet).

Tillgänglig via: <http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/>

Nationellt centrum för kvinnofrid (2011a). "Kvinnlig omskärkelse/könsstympning i Sverige – en kunskaps- och forskningsöversikt" (rapport 2011:1) (Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet).

Tillgänglig via: <http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/>

Nationellt centrum för kvinnofrid (2011b). "Att möta patienter som söker för oro kring oskuld och heder" (rapport 2011:2) (Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet).

Tillgänglig via: <http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/>

Samtliga publikationer från NCGK finns tillgängliga via: www.nck.uu.se/kunskapsbanken

Polismyndigheten

Polismyndighetens webbsida: <https://polisen.se/komstilloss/>.

Skatteverket

Se Skatteverkets interna webbsida för mer information om målgruppsanpassad information till barn som lever med skyddade personuppgifter.

Skolverket

Skolverket (2010). "Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans ansvar och möjligheter."

Tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer>

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2015) "Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning – en uppskattning av antalet."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-1-32>

Socialstyrelsen (2015) "Om könsstympning av flickor och kvinnor – ett handledningsmaterial för samhällskommunikatörer."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-2-44>

Socialstyrelsen (2007) "Frihet och ansvar – En undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma. Allmänna tendenser med fördjupad analys kring utsatthet för kränkande behandling, hot och/eller våld, särskilt hedersrelaterat våld från nära anhöriga."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2007/2007-131-27>

Socialstyrelsen (2015) "Kompetenshöjande åtgärder till hälso- och sjukvården om kvinnlig könsstympning. Rapport."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-1-33>

Socialstyrelsen (2015) "Om könsstympning av flickor och kvinnor – ett handledningsmaterial för samhällskommunikatörer."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-2-44>

Socialstyrelsen (2014) "Vänd dem inte ryggen – utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-1-6>

Socialstyrelsen (2015) "Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer."

Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-4-4>

Webbutbildning "Könsstympning av flickor och kvinnor."

Tillgänglig via: <https://utbildning.socialstyrelsen.se/enroll/index.php?id=35>

Åklagarmyndigheten

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2006, bilagorna 2 och 3 uppdaterade 2014) "Hedersrelaterat våld – Handbok."

Tillgänglig via: <http://www.aklagare.se/PageFiles/3456/Handbok%20Hedersrelaterat%20v%C3%A5ld%20uppdelat%202014.pdf>

Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg (2013). "Förstudie angående hedersproblematik vid brott i nära relation – en rapport."

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND